

РЕЛІГІЙНО-ДУХОВНИЙ ТА ФІЛОСОФСЬКИЙ ПІДХОДИ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМИ ЗЛОЧИННОСТІ

Шандра Б.Б.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри філософії

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

Релігійно-духовний підхід проблеми злочинності варто починати розглядати від переломного моменту в історії людства – первородного гріха. Саме від цього моменту схильність до скоєння злочину, порив до деструкції входить у буття людини. Тому, казати про моральний прогрес в історії людства – некоректно, може йтися у зазначеному випадку лише про регрес, адже ідеальний стан людини залишився у минулому, і з відходом від часової точки гріхопадіння – людина лише регресує у моральному відношенні. Прогрес, зазвичай, стосується лише сфери розвитку науки, техніки чи технологій, проте в антропологічній сфері, як мінімум, не можна говорити про поступ, навіть більше, науково-технічний прогрес, зрештою розвиток цивілізації, майже завжди супроводжували руйнуванням як середовища існування людства – первісної природи, так і найглибшої внутрішньої структури людини, зменшуючи рівень духовності та моральності, що веде і до фізичних хвороб, недосконаlostей.

Зв'язок моральних цінностей та нахилів зі скоєнням злочинів очевидний – він є обернено пропорційним: чим більше людина прихильна до таких цінностей у своєму житті і керується у здійсненні поступків моральними нормами, тим меншою є ймовірність здійснення нею протиправних вчинків. Тому дуже важливою для розуміння досліджуваної теми є книжка Д. Гільдебранда «Етика» [3, с. 17], де науковець спробував простежити причини, від яких залежить моральність. Автор робить спробу довести факт існування безвідносних і трансцендентних критеріїв, які не залежатимуть ні від історичної епохи, ні від географічного розміщення, ні від релігії, і які уможливають визначити,

чи поведінка є морально доброю, чи злою. Особливо цікавою є ідея автора про метафізичну вартість цінності, що є однією з категорій добра. Аналізуючи поняття добра, він доходить розуміння трьох різновидів добра: 1) суб'єктивне для людини; 2) об'єктивне добро для людини; 3) важливість сама в собі – це і є цінність [3, с. 222].

Особлива заслуга Д. Гільдебранда в тому, що він спробував окреслити ознаки моральних цінностей, присутність чи відсутність яких у житті індивідуума найбільше і безпосередньо впливає на його правову чи протиправову визначеність діяльності. Д. Гільденбранд також писав про ідею відповіді на цінність, власне ця ідея була вагомим його внеском в етичне вчення взагалі і полягала у тому, що кожного разу, коли ми здійснюємо морально значущий вчинок, чинимо його як відповідь на цінність, що має моральне значення. Коли у нас є позитивна відповідь на таку цінність, тоді сама відповідь стає цінністю, коли ж відповідь є негативна – ми чинимо зло, яке полягає у руйнуванні буттєво важливої для нашого існування цінності.

Філософський підхід до розуміння злочину та злочинності зустрічаємо у публікаціях В.А. Бачиніна [1, с. 43-97]. Коло питань, яких він торкається, є досить значним, водночас варто відзначити проникливість, глибину та багатовекторність думок автора. Наприклад, глибокі роздуми про проблеми злочинності він ілюструє прикладами внутрішнього світу персонажів Ф.М. Достоєвського. Порушуючи проблему переоцінки кримінально-філософським розумом культурних цінностей для філософського виправдання своїх злодіянь, В.А. Бачинін слушно зауважує: пересічний злочинець не в змозі вибудувати альтернативу злочинної ієрархії цінностей, як здійснюють Раскольніков та Іван Карамазов – персонажі творів Достоєвського, які наділені філософськими та високоінтелектуальними здібностями [2, с. 93].

Дуже цінним, вичерпним та глибоким є розуміння автором суті філософського підходу до вивчення феномена злочину. У його дослідженнях знаходимо різні визначення злочинів – юридичне (під злочином розуміють діяння, стосовно якого в кримінальному кодексі існує безпосередня заборона щодо його здійснення), соціологічне (злочин

виникає внаслідок нездатності соціальних суб'єктів знайти цивілізаційно прийнятну форму вирішення буттєвих протиріч) [2, с. 94].

Автор дійшов логічного висновку про недосконалість самих аналітичних середників для розуміння суті злочину, він акцентує на нагальній потребі застосування глибокого філософського інтеграційного підходу. Оскільки предмет філософії злочину знаходить своє коріння не в емпіричному світі буттєвих феноменів – чи то психології злочинця, чи соціальних та економічних умовах його існування – а в онтологічній та метафізичній площинах буття. Внаслідок такого стану речей філософське дослідження злочину виходить за межі емпіричного світу, наприклад, психології чи соціології, і розвивається далі – до світу метафізичної реальності, де робить спробу, використовуючи поняття цієї реальності першопричин, побудувати певну метафізичну модель злочину, яка є вичерпною за обсягом, наближеною до реальності – внаслідок, з одного боку, інтеграційного об'єднання усього, що дають емпіричні дані, а з іншого – використовуючи категорії метафізичного характеру.

Оскільки у філософському підході у відношенні між ідеями часто використовують антиномію, наприклад, автор вказує на деякі антиномії, які містять тези та антитези, на перетині яких є істина. Приміром, епістемологічна антиномія звучить так: теза – «Сутність злочину не можна досягнути за допомогою середників наукового пізнання»; антитеза – «Сутність злочину можна досягнути за допомогою середників наукового пізнання» [2, с. 57].

Істина полягає у тому, що сутність злочину не може бути зрозумілою, коли використовують лише теоретичні дослідження без використання філософсько-метафізичних засобів. Цікавою є теза антропологічної антиномії: антропологічні властивості, що штовхають людину на здійснення злочину, не можуть бути викорінені, натомість знаходимо антитезу – антропологічні властивості, які штовхають людину на здійснення злочину, можуть бути викорінені. Реальність, котру ця антиномія має на меті продемонструвати, полягає у тому, що людська природа є дуже глибокою, до кінця не усвідомленою та не пізною [2, с.

59-63].

Підсумовуючи вищезазначене, нагадаємо: багатогранність та неоднорідність об'єкта дослідження – злочинності вимагає від вченого комплексного підходу. Процес наукового спостереження не може бути простим, сконцентрованим лише на певній стороні проблеми, оскільки такий підхід не відобразить цілковитого стану досліджуваного об'єкта зі справжніми показниками.

Література:

1. Бачинин В. А. Трансцендентная реальность / В. А. Бачинин // Теология, социология и антропология литературы (вокруг Достоевского). – К.: ДУХ І ЛІТЕРА (Серия «Теология»), 2012. - 382 с.
2. Бачинин В. А. Морально-правовая философия / В. А. Бачинин. - Харьков: Консум, 2000. - 206 с.
3. Гильдебранд Д. Етика / Д. Пльдебранд. [пер. с нем. А. И. Смирнова]. - СПб.: Алетейя, 2001. - 569 с.